

Svako je proljeće prisjećanje na hrvatska stradanja 1945. Evocirali ste tu veliku temu u svojoj knjizi „Ruzarij za Hrvatski križni put“ (2009.). Kako ste se i kada susreli s tom temom, koliko je vaš Hvar osjetio i znao? Uz to, kako komentirate dvojbe oko ovogodišnjeg sjećanja?

Hrvatski križni put ili, kako to neki zovu, Bleiburg, prijelomni je povijesni trenutak svojevrstnog „konačnog rješenja“ vezanog uz Hrvate i Hrvatsku u korist Jugoslavije, koja je zloupotrijebila uzvišenu civilizacijsku normu - antifašizam, u svrhu tog zločinačkog cilja, do danas neshvatljivih razmjera. Generacije o tome nisu znale ništa, pa je logično da me ta tema zaintrigirala kada sam se s njom susreo zahvaljujući knjizi „Ministar i pokolji“ Nikolaja Tolstoj, koja mi je otvorila vrata tog skrivenog svijeta.

U obitelji mi nije nitko stradao na križnom putu, ali upoznavajući razmjere te nacionalne tragedije imao sam iskonsku ljudsku potrebu progovoriti o tome. Moji su djedovi bili partizani, i to stalno naglašavam, ali njihov antifašizam očito nije isti kao i antifašizam onih koji su ga zloupotrijebili. Ni ja ne osjećam pripadnost istom antifašizmu koji se danas promiče od onih koji su po svojim manirima zapravo fašisti.

Bleiburg je mnogo više od simbolike, on je najzapadnija točka do koje su fizički i mentalno, ali i kulturološki stigli mnogi koji su vodili ovaj narod i danas ga vode. Simbolika zarobljavanja naroda i vraćanja na Istok također je indikativna. To se događa i danas.

A otok Hvar mi je na poseban način pomogao shvatiti kako to nisu bila takva vremena, nego takvi ljudi. Na otoku nije bilo ratnih previranja ni razloga da se netko ubije, a ipak se to događalo. Većinu svjedočanstava čuo sam daleko od svog otoka, u našim velikim, ali i onim malim hrvatskim mjestima gdje je tih tragičnih događaja bilo napretek.

Kada u nekom malom mjestu ubijete nekoga samo zato što je bio bogatiji od vas, a pod izgovorom da je narodni neprijatelj, pa ga bacite u jamu, koju kasnije pretvorite u smetlište, onda to mora traumatizirati čitavo to mjesto. Mora, bez obzira na to što se o tome nije smjelo govoriti. Ljudi su znali, ali strah je bio jači od znanja. I kako je bilo traumatizirano malo mjesto, bilo je i veliko, bila je čitava nacija. A onda je vrijeme učinilo svoje. Traume su splasnule, dolazile su nove generacije, s novim pričama i temama, a povijest nije bila više zanimljiva. Ljudi su se okretali budućnosti.

O tim traumatičnim događajima kojima su svjedočili naši stari, mlađe generacije ni danas ne znaju ništa. Ne znaju istinu. Nit-

ko nikada za to nije odgovarao, niti je itko pokušao javnost educirati o toj tragičnoj povijesti.

„Ruzarij za Hrvatski križni put“ mali je doprinos skretanju pozornosti naše javnosti na potrebu suočavanja s prošlošću. To je poticaj na spoznaju, na prikupljanje znanja, na čitanje, na razmišljanje i na ljudsko prihvaćanje činjenice da nitko, ali baš nitko od ubijenih nije zaslužio smrt, jer nikome krivnja nije dokazana. Tako su i oni koji su možda bili krivi ostali nevini. A oni koji su bili u poziciji biti djelitelji pravde, postali su krvnici i zločinci. Količina mržnje koja je tamo iskazana zastrašujuća je i to se, nažalost, ponovilo u Domovinskom ratu. Vukovar je samo nastavak te mržnje i manipulacije u kojoj su svi Hrvati ustaše i fašisti, pa su ujedno svi oni i sve njihovo legitimni ciljevi. Tragove te prakse i danas možemo vidjeti u Vukovaru, tom našem gradu najbližem Istoku. Nažalost, svjedočimo kako se odnos određenoga dijela javnosti prema Domovinskom ratu i Vukovaru prilično poklapa s onim prema Bleiburgu. Ne vole baš da se o tome govori. Draže im je govoriti o zločinima koje su počinili Hrvati, nego o zločinima koji su počinjeni nad Hrvatima. Ove prve spremni su izmisliti i umnožiti, a ove druge umanjiti ili sakriti. Uvijek, uvijek ista priča, koja se iz godine u godinu ponavlja, a pogotovo se to može vidjeti u odnosu prema obilježavanju Bleiburške tragedije. Pola stoljeća se Bleiburg kao pojam u nas sakriva, a na Bleiburško polje dolazili su samo oni najhrabriji iz dijaspore položiti cvijeće. Sada svjedočimo o drugoj polovini stoljeća u kojoj se istina o Bleiburgu na sve moguće načine opstruira. Iskreno mi je žao da se ovoliko dugo nakon tih događaja moramo još uvijek baviti time, te da svoje kreativne potencijale moram osobno ulagati u tu temu koja je davno trebala biti rasvijetljena i riješena. Ali neka to bude moj doprinos da se naša djeca više time ne bave.

Ali Vaš je doprinos i zavičajnoj baštini, jezičnoj, glazbenoj, popriličan. Spomenimo da ste nekoliko knjiga napisali na hvarskoj čakavštini, primjerice „Kad sve umukne govoričedu stine“, „Rič za ljubav“, „Kojin jazikon...“ ... Što Vama osobno znači taj prvi govor, koji tako promičete i ostavljate budućim naraštajima?

Čakavica je moj materinski jezik pa je logično da sam se njom služio i izražavao, najviše u počecima svog stvaralaštva. Nažalost, narječja su podložna promjenama i utjecajima. Moje mjesto Vrbanj, koje je dugo zadržalo taj izričaj upravo zbog svoje izoliranosti u sredini otoka, danas je pred velikim izazovom, jer se migracijama mijenja struktura stanovništva, a utjecaj novih tehnologija i medija je neizbježan, tako da uistinu možemo govoriti o iznimnoj ugroženosti čakavice, ali usudio bih se reći i samog hrvatskog jezika, jer sve više stranaca naseljava naša mjesta.

Objavio sam osam zbirka poezije. Ona prva naslovljena „Kad sve umukne govoričedu stine“ nosi poruku potrebe da ostavimo svoj trag za sobom, trag u kamenu, koji će biti vidljiv i čitljiv i kada nas ne bude.

„Kojin jazikon“ naslov je zbirke i pjesme koja naglašava potrebu čuvanja naših vrijednosti, posebno jezika.

A „Rič za ljubav“ je zbirka od tri idioma, čakavskog, urbanog splitskog i standardnog, u kojoj sam pisao o ljubavi i potrebi čovjeka za ljubavlju. Meni su posebno drage dvije zadnje zbirke objavljene u digitalnom izdanju „Razgovor s tišinom“ i „Moje pjesme s lica zemlje - Sjećanje na ljeto“ koje se mogu čitati na mojim internetskim stranicama.

Vaši uradci su i edukativne naravi. Kako Vaša djela i Vaše poruke prihvaćaju oni na kojima bi baština trebala ostati? Projekti „Pričamo o nama“ i „Priča iz konobe“? Općenito kakvi su susreti s publikom, što je najzanimljivije?

Kao mali čovjek koji nije ni u jednoj instituciji, napravio sam kvalitetne platforme koje ste spomenuli, a koje bi mogle i trebale biti na opću korist. Velika je potreba za jačanjem nacionalne svijesti i identiteta, ne u nekom političkom ili nacionalističkom smislu, već zato što nam se to kao narodu desetljećima oduzimalo. Mi smo postali narod koji se srami sam sebe. Na to nas tjeraju političari koji bi se trebali sramiti sebe i svojih djela, ali oni kroz svoje medije tjeraju naciju da se srami sebe i Hrvatske. A mi se imamo čime ponositi. Naša povijest je prebogata. Naši predci su nam ostavili toliko toga lijepoga u baštinu. Trudim se koliko mogu povremeno u svom aranžmanu organizirati i svojim pričama motivirati publiku, koja to jako dobro prihvaća. „Priča o konobi“ moj je osobni autorski projekt na kojem sam okupio mnogo uglednih ljudi koji su mi dali potporu, među kojima tri akademika i osam doktora znanosti. Na temu konobe objavio sam tri knjige „Konoba“, „Priča o konobi“ i „Priče iz konobe za djecu“, svojevrstnu trilogiju iz konobe. Svoju obiteljsku konobu doveo sam do statusa Zaštićeno kulturno dobro Republike Hrvatske. Napisao sam i otpjevao pjesmu „Konoba blues“ kojom promičem tradicionalne vrijednosti i mediteranski mirni stil života koji su živjeli naši stari, s naglaskom na vjeru u bolje i potrebu pronalaznja zadovoljstva u malom. Sve je to dio te pozitivne i lijepe priče kroz koju predstavljam mnoge naše prepoznatljivosti koje su povezane s konobom, kao što su Dalmatinska klapska pjesma, Mediteranska prehrana, Procesija za križen, te Starogradsko polje, sve UNESCO baštinske vrijednosti.

Istražujete sakralnu pučku pjevačku građu svojega rodnoga Vrbanja. Producent ste i nakladnik tri nosača zvuka pučkih pjevača iz Vrbanja, spomenimo i nominaciju za glazbenu Nagradu Porin u kategoriji „Najbolji album duhovne glazbe“. Na koji ste način istraživali, zapisivali, obrađivali...?

I sam sam bio član pučkih pjevača iz Vrbanja. To je nekako bilo u meni. Odgojen sam u crkvi. Prepoznao sam ljepotu te baštine i shvatio da će odlaskom te starije generacije ona možda zauvijek nestati, jer to je nematerijalna baština koja se ne može rekonstruirati kada se jednom zagubi. Poznajući osobno tu građu, skupio sam i s pjevačima snimio 3 nosača zvuka sa 127 napjeva. To je neprocjenjivo nacionalno bogatstvo. Jako sam ponosan na to. Da to tada nismo napravili, obzirom na okolnosti, ne bi više nikada.

Drago mi je i sretan sam što će se zauvijek znati kako su na otoku Hvaru, u mom Vrbanju, pjevali naši stari nekada.

Duboko ste u duhu svojega otoka i naroda, P. Hektorovića, H. Lucića, M. Benetovića... hvarskog kazališta, Pere Ljubića, Ljube Stipišića... Što je značila kroz povijest čovjeku Vašega otoka ta sakralna i jezična, književna baština (identitet) koju se s takvom ljubavlju čuva, prenosi, njeguje?

Ljubo Stipišić Delmata s kojim sam posebno bio vezan (i moja majka je Stipišić,

premda nismo bliži rod) i koji je uredio nekoliko mojih knjiga, te uglazbio jednu pjesmu („U konobi moga dida“) jako je dobro znao važnost očuvanja identiteta. Dvadeset godina prije nego sam snimio spomenute nosače zvuka on je u Vrbanju snimio serijal nosača zvuka (audio-kazeta) naslovljen „Za križen“, a na jednoj od kazeta nalazilo se šest napjeva iz Vrbanja. Sada pokojni Delmata bio je presretan kada smo mi u Vrbanju zaokružili tu njegovu započetu priču. On nam je bio svjetionik, putokaz. Pere Ljubić je također moj Vrbanjanin, autor prve zbirke čakavske poezije „Bodulske pisme“, čovjek koji je s Lucijom Rudan, možda ostavio najveći medijski čakavski pjesnički trag zahvaljujući mnogim uglazbljenim pjesmama koje su doprle do šire publike.

No, vratimo se na početak Vaše posvećenosti baštini: kako je i kada došlo do „inicijacije“, tko Vam je pokazao put, tko bio uzorom? Koliko Vas „posla“ još čeka?

Svi spomenuti ljudi su uistinu utjecali na moj razvoj i opstanak, te ostanak u nastojanju čuvanja i promicanja identiteta i baštine. Poruke Petra Hektorovića i danas su uklesane u kamenu u onoj stini i govore, premda oko njih sve naizgled šuti. Treba ih čitati. Petar Hektorović imao je zahod s kanalizacijom prije pola milenija, nad čijim je vratima zapisano latinskim „Kad vidiš što si, zašto se oholiš“.

Istaknuo bih i Matiju Ivanića, još jednog mog Vrbanjanina, koji zaslužuje daleko veću nacionalnu i svjetsku pozornost, jer je svojim ustankom prije pola tisućljeća stavio svoj narod ispred vremena, dostigavši do tada neviđen demokratski doseg u kojem je u instituciju tadašnje gradske vlasti mogao ući „Svaki čovjek“. Demokracija se u svijetu prakticira još iz grčkih vremena, ali u institucijama vlasti do tada je bilo dopušteno participirati samo plemićima po krvi. Sve me ovo motiviralo i poticalo da pišem i govorim i da se ne sramim sebe i svojega.

I neizbježna tema o hrvatskoj budućnosti: kako pomoći mladima da ostanu na svojem otoku, ravnici, planini, dolini... Da se za bolje uvjete izbore u Domovini i tako ju učine mjestom budućnosti? To i te kako ima veze s Vašim djelovanjem – širenjem svijesti o vrijednostima zavičajnoga i nacionalnoga. Priručnik za ostanak u Hrvatskoj?

„Priručnik za život u Hrvatskoj“ serijal je članaka koje sam objavljivao na razne teme, a koji među ostalim ima za cilj pomoći ljudima da ostanu tu i bore se za ono za što su neki dali svoje živote, a to je Hrvatska. Svakako potičem čitatelje da ga pročitaju na mojoj internetskoj stranici, te da u njemu pronađu motive za vlastite angažmane u borbi za istinu, te u podizanju svijesti o našim nacionalnim vrijednostima. Iznad svega treba se suočiti s povijesti, doznati istinu, raščistiti jednom s tabu temama, razbiti kontroverzije i konačno rasterećeni krenuti dalje.

Velika je cijena koju smo kroz povijest platili kako bismo napokon imali vlastitu državu. Na nama je da je izgradimo po mjeri čovjeka. Svi mi na neki način participiramo u tome i moramo biti svjesni naše vlastite uloge. Nismo ništa, nego netko. I ne trebamo očekivati da nešto napravi drugi. Napravimo to mi.